ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

С.І. МАРЧЕНКО, кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри земельного та аграрного права

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

E-mail: marchenko_svet@ukr.net

Т.С. НОВАК, кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права

імені академіка В.З. Янчука,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: tomanovak1980@gmail.com

Анотація. Статтю присвячено аналізу окремих проблем організаційно-правових форм господарювання в аграрній сфері. Визначено основні тенденції розвитку організаційно-правових форм України в аспекті дерегуляції підприємницької діяльності та відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення. Висвітлено роль та значення, види, законодавчі та доктринальні підходи до визначення організаційно-правової форми аграрного виробництва.

На підставі аналізу юридичної літератури, національного законодавства та практики його застосування проаналізовано проблеми окремих організаційно-правових форм ведення аграрного виробництва (фермерських господарств, колективних сільськогосподарських підприємств та ін.). Зроблено висновок, що в Україні порушується принцип рівності форм власності та господарювання у сільському господарстві.

Ключові слова: організаційно-правові форми, суб'єкти господарювання, аграрне виробництво, аграрна сфера, фермерське господарств, колективне сільськогосподарське підприємство

Актуальність.

Тисячолітній досвід боротьби Українського народу за свої права, в тому числі, за право бути господарем на своїй землі та самостійно її обробляти для задоволення як власних потреб, так і для отримання прибутку, незважаючи на постійні перешкоди

для цього (поневолення, панщина, розкуркулення, колективізація) та існування починаючи з VII ст. і до сьогоднішніх днів одноосібних господарів, раніше голів «роду», наразі голів сімейних фермерських господарств, засновників сільськогосподарських кооперативів, які продовжують працювати на рідній землі, та для яких

земля хоча й «чорна та й руки наші почорніли від неї, та проте вона свята» (Кобилянська, 2008: 99), свідчить про важливе теоретичне та практичне значення дослідження організаційно-правових форм ведення аграрного виробництва. В сучасних умовах розвитку суспільних відносин, які характеризуються утвердженням відносин сталого розвитку в аграрній сфері, скасуванням мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення, дерегуляцією господарської діяльності, організаційно-правова форма ведення аграрного виробництва стала «способом втілення певних економічних, політичних та соціальних інтересів держави, громадян та різних соціальних груп» (Кучеренко, 2004: 4).

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Теоретичною базою дослідження стали праці провідних вчених у галузі аграрного господарського, цивільного та інших галузей права, таких як М. Я. Ващишин, О. В. Гафурова, В. М. Єрмоленко, Т. О. Коваленко, І. М. Кучеренко, В. В. Носік, О. О. Погрібний, В. І. Семчик, І. В. Спасибо-Фатєєва, А. М. Статівка, Н. І. Титова, В. Ю. Уркевич, В. І. Федорович, М. В. Шульга, В. С. Щербина, В. З. Янчук та ін. Варто зазначити, що в теорії аграрного права існує велика кількість досліджень, присвячених правовому аналізу окремих організаційно-правових форм ведення аграрного виробництва, водночас комплексне дослідження всіх сучасних форм ведення аграрного виробництва відсутнє. Зокрема, практично відсутні дослідження правового статусу колективних сільсько-

господарських підприємств, приватно-орендних сільськогосподарських підприємств, державних сільськогосподарських підприємств, об'єднань у сільському господарстві та ін.

Метою дослідження є виокремлення та характеристика основних тенденцій розвитку організаційно-правових форм, аналіз проблем організаційно-правових форм ведення аграрного виробництва та формулювання пропозицій щодо їх вирішення.

Результати.

Обрання конкретної організаційно-правової форми передбачає можливість вільного вибору форми реалізації підприємницької діяльності у сфері сільського господарства, адже відсутність чітко визначеної у законодавстві організаційно-правової форми суб'єкта господарювання створює проблеми його державної реєстрації або зумовлює необхідність пристосовувати статус під іншу організаційно-правову форму, що не відповідає дійсному волевиявленню засновників та порушує їх права або права самої юридичної особи.

Чинне законодавство закріплює визначальну роль організаційно-правової форми у правовому статусі суб'єкта господарювання. Так, відповідно до вимог ст. 90 Цивільного кодексу України (надалі – ЦК України) інформацію про організаційно-правову форму юридичної особи має містити її найменування, відповідне найменування має бути зазначене в установчих документах (ст.ст. 87, 88 ЦК України), тобто організаційно-правова форма разом з назвою є частиною найменування юридичної особи. Аналогічні вимоги закріплено у т. 16 Закону України «Про держав-

ну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 15 травня 2003 р. № 755-IV (надалі – Закон України «Про державну реєстрацію...»). При державній реєстрації юридичної особи заповнюється реєстраційна картка, в першу графу якої має бути внесена організаційно-правова форма, яка є однією із основних відомостей щодо юридичної особи, що вноситься до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань на підставі відповідного закону.

Зміна організаційно-правової форми юридичної особи є припиненням юридичної особи шляхом перетворення (ст. 108 ЦК України).

В законодавстві України відсутній єдиний підхід до організаційно-правових форм господарювання (виробництва). У різних нормативно-правових актах, зокрема у Господарському кодексі України, Цивільному кодексі України, Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 15 травня 2003 р. № 755-IV поряд з терміном «організаційно-правова форма господарювання» без його тлумачення, вживаються в якості синонімів такі терміни як: «організаційно-правова форма юридичної особи», «організаційно-правова форма підприємства», «організаційні форми підприємництва», «організаційні форми некомерційної господарської діяльності», «організаційна форма суб'єкта господарювання», «організаційно-правова форма суб'єкта господарювання» та ін.

Визначення поняття «організаційно-правова форма господарювання» містить Державний класифікатор

України «Класифікація організаційно-правових форм господарювання» ДК 002:2004, затверджений наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої кооперації від 28 травня 2004 р. № 97 (надалі – Державний класифікатор), відповідно до якого, це форма здійснення господарської (зокрема підприємницької) діяльності з відповідною правовою основою, яка визначає характер відносин між засновниками (учасниками), режим майнової відповідальності по зобов'язаннях підприємства (організації), порядок створення, реорганізації, ліквідації, управління, розподілу одержаних прибутків, можливі джерела фінансування діяльності тощо. Об'єктом класифікації виступають організаційно-правові форми юридичних осіб та їх відокремлені підрозділи (філії, представництва), а також підприємці – фізичні особи, які не мають статусу юридичної особи.

В юридичній літературі існують різні підходи до поняття «організаційно-правова форма господарювання». Як правило, організаційно-правова форма розглядається як «сукупність пов'язаних між собою елементів (ознак)» (І. М. Кучеренко), «сукупність вимог до організації певного виду» (В.М. Кравчук), «спосіб внутрішньої організації корпоративних відносин, а також певною мірою зовнішнього прояву зв'язків» (Я.З. Гаєцько-Колотило), «сукупність встановлених нормами законодавства організаційних елементів» (О. Д. Костур), «порядок організації та діяльності юридичної особи» (О.В. Цюцик), «певна модель, на підставі якої буде здійснюватися в подальшому її діяльність» (І.В. Борисов). В. М. Єрмоленко, досліджуючи особливості організаційно-правових

форм приватного сільськогосподарського виробництва, акцентує увагу на поєднанні двох складових елементів: «організаційної форми» та «правової форми» та пропонує визначати «організаційно-правову форму приватного сільськогосподарського підприємства як оптимальне поєднання структурних підрозділів, утворених шляхом об'єднання засобів виробництва і людської праці в межах підприємств певного виду для виробництва, переробки і реалізації власно виробленої сільськогосподарської продукції (організаційна форма), встановлене і врегульоване за допомогою відповідного закону і локальних правових норм (правова форма)» (Єрмоленко, 2008: 14). Узагальнюючи наявні підходи до організаційно-правової форми господарювання, М.Р. Аветисян обґрунтовує, що організаційно-правова форма господарювання становить правову модель здійснення господарської діяльності, зміст якої складають взаємопов'язані організаційні та майнові елементи (Аветисян, 2019: 8).

Аналіз законодавчого визначення та доктринальних підходів до організаційно-правової форми юридичної особи, дозволяє зробити висновок, що її вибір визначають такі фактори як мета та предмет діяльності майбутньої форми господарювання; склад та кількість учасників, їх вплив на діяльність суб'єкта господарювання; правовий статус учасників, обсяг майнових прав і обов'язки учасників; особливості правового режиму майна (вимоги до мінімального розміру статутного капіталу та формування інших господарських фондів, наявність чи відсутність обмежень на відчуження долі в капіталі); особливості земельних правовідносин; система

органів управління; особливості оподаткування та ін.

Відповідно до ст. 45 ГК України підприємництво в Україні здійснюється в будь-яких організаційних формах, передбачених законом, на вибір підприємця. За Законом України «Про державну реєстрацію ...» (ч. 2 ст. 16) організаційно-правова форма юридичної особи визначається відповідно до класифікації організаційно-правових форм господарювання, затвердженої центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері технічного регулювання.

Серед організаційно-правових форм господарювання, які закріплює Державний класифікатор, можна виділити наступні, які функціонують в аграрній сфері: фермерське господарство, приватне підприємство, колективне підприємство, державне підприємство, господарські товариства, холдингова компанія, сільськогосподарський виробничий кооператив, сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, підприємець-фізична особа. Аграрне законодавство закріплює в окремих законах особливий правовий статус фермерських господарств, колективних сільськогосподарських підприємств та сільськогосподарських кооперативів. Решта форм господарювання діють на підставі норм загального законодавства, в яких не враховано особливості аграрної сфери. Так, розвиток ринкових відносин та аграрний потенціал країни дали поштовх до створення нових агроформувань, які у процесі функціонування інтегрувалися в об'єднання холдингового типу. Сучасні агрохолдинги працюють за принципами спеціалізації, концентрації, автоматизації, диверсифікації

із замкнутим циклом виробництва (Карпишин, 2019: 29), проте спеціальне законодавче регулювання їх діяльності відсутнє. В юридичній та економічній літературі доведено необхідність розроблення та прийняття спеціального Закону України «Про аграрні холдингові компанії (агрохолдинги) в Україні» (Алієва, 2010: 16; Карпишин, 2019: 58).

Правовий статус колективних сільськогосподарських підприємств закріплено Законом України «Про колективне сільськогосподарське підприємство», а Державний класифікатор містить застереження, що «чинним законодавством не передбачається створення та державна реєстрація нових підприємств та організацій з такими організаційно-правовими формами». Зазначене суперечить як нормам Закону України «Про колективне сільськогосподарське підприємство», так і нормам ГК України та свідчить про те, що в Україні порушується принцип рівності форм власності та господарювання у сільському господарстві. Відповідно до Преамбули Закону України «Про колективне сільськогосподарське підприємство», до якої були внесені зміни у 2012 р., – закон гарантує недопустимість втручання держави у здійснення господарських функцій колективного сільськогосподарського підприємства, обмеження його права та інтересів з боку органів державної влади. Закон забезпечує рівні права колективних сільськогосподарських підприємств з державними підприємствами, фермерськими господарствами, іншими суб'єктами господарювання. Заборона створення нових підприємств чи інших організаційних форм господарювання в будь-якій сфері господарської діяльності, а та-

кож встановлення обмежень на здійснення окремих видів господарської діяльності або виробництво певних видів товарів з метою обмеження конкуренції, відповідно до ст. 31 ГК України, визнається дискримінацією суб'єктів господарювання органами влади. Гарантії прав КСП закріплено в статтях 47 та 62 ГКУ, згідно з якими держава гарантує усім, незалежно від обраних ними організаційних форм підприємницької діяльності, рівні права та рівні можливості для залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів, та рівні обов'язки. Крім того, у ст. 63. «Види та організаційні форми підприємств» передбачено, що в Україні можуть діяти підприємства, що діють на основі колективної власності (підприємство колективної власності). І хоч законодавчої заборони на створення КСП немає, проте реєстрація та функціонування юридичної особи в такій організаційно-правовій формі на практиці останнім часом не здійснюється. Це пояснюється низкою колізій та прогалин, які містить Закон України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» (щодо правового режиму майна КСП, правового режиму земель, питань членства, внутрішнього управління та ін.)

Відповідно до Закону України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 р. фермерське господарство визначено як форма підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, у

тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, відповідно до закону. У Преамбулі Закону акцентується, що це прогресивна форма підприємницької діяльності громадян у галузі сільського господарства України. Станом на 1 жовтня 2021 року кількість фермерських господарств в Україні становила 48 609 (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя). Про це свідчать дані Державної служби статистики. Повідомляється, що за 2021 рік в Україні створили 806 фермерських господарств («За 2021 рік в Україні створили...», 2021).

На початку 90-х років минулого століття, коли відновлювався фермерський рух в Україні, прогресивність такої організаційно-правової форми забезпечувалась за рахунок надання селянським (фермерським) господарствам земельних ділянок площею понад 50 га. Після проведення паювання земель сільськогосподарського призначення та відкриття ринку землі земельні відносини у фермерських господарствах набувають нового змісту, водночас сімейно-родинний характер фермерських господарств дозволяє стверджувати, що дана організаційно-правова форма залишається пріоритетною не лише в Україні але й у світі. В Україні підготовлено законопроект про визнання фермерських господарств основою аграрного устрою України. Конституційний Суд України визнав конституційним Законопроект у справі щодо аграрного устрою України (Висновок № 4-в/2018) 23 листопада 2018 р. та надав Висновок

у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України щодо відповідності законопроекту про внесення змін до статті 41 Конституції України щодо реалізації прав українських громадян на землю, збереження власності на сільськогосподарські землі в руках громадян України та сталого розвитку села на основі фермерських господарств (реєстр. № 6236) вимогам статей 157 і 158 Конституції України. Декларація про права селян та інших людей, що працюють у сільській місцевості, схвалена 17 грудня 2018 р. Генеральною Асамблеєю ООН, проголосила наступні десять років Десятиліттям сімейного фермерства у світі. Головним правом селян визнано право на землю як фундаментальне право людини, що забезпечує засоби існування і є підґрунтям для реалізації всіх інших прав селян, і його дотримання гарантується державою. Україна проголосувала на Генеральній Асамблеї ООН за названу декларацію, але до цього часу не ратифікувала її («Депутати обласної ради ...»).

Наявність великої кількості судових справ, зокрема, правових позицій Верховного Суду щодо фермерського господарства як окремої організаційно-правової форми свідчить про необхідність вдосконалення законодавства про фермерські господарства. Так, Постановою КГС ВС від 08 серпня 2018 р. у справі № 911/3215/17 («Постанова КГС ВС від 08.08.2018 р...») визначено, що фермерське господарство за своєю організаційно-правовою формою не є ні господарським товариством, ні установою, ні виробничим кооперативом, а створене як юридична особа у передбаченій Законом України «Про фермерське господарство»

формі фермерського господарства. Оскільки Закон України «Про фермерське господарство» містить ряд прогалин щодо правових засад членства, внутрішнього управління, майнових та земельних правовідносин, припинення фермерського господарства та ін. Верховний Суд сформулював правові позиції із зазначених питань у наступних постановках: Постанова КГС ВС від 07.03.2018 р. у справі № 911/436/17 («Постанова КГС ВС від 07.03.2018...»); Постанова ВП ВС від 18.02.2020 р. у справі № 918/335/17 («Постанова ВП ВС від 18.02.2020...»); Постанова ВП ВС від 23.06.2020 р. у справі № 922/989/18 («Постанова ВП ВС від 23.06.2020...»); Постанова ВП ВС від 20.11.2019 р. у справі № 368/54/17 («Постанова ВП ВС від 20.11.2019...»); Постанова КГС ВС від 07.03.2018 р. у справі № 911/436/17 («Постанова КГС ВС від 07.03.2018 ...»); Постанова КЦС ВС від 18.03.2020 р. у справі № 390/43/18-ц («Постанова КЦС ВС від 18.03.2020...») та ін.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки. Чітке визначення та закріплення на законодавчому рівні організаційно-правових форм ведення аграрного виробництва має важливе практичне значення, адже це сприятиме вільному вибору форми реалізації підприємницької діяльності у аграрній сфері. Розвиток аграрних правовідносин у сфері організаційно-правових форм свідчить про множинність суб'єктів господарювання в аграрній сфері та невідповідність законодавства про організаційно-правові форми аграрного виробництва сучасним реаліям. В юридичній літературі та в законодав-

стві відсутній єдиний підхід до поняття організаційно-правова форма господарювання. Види організаційно-правових форм закріплено у підзаконному нормативно-правовому акті, який суперечить нормам аграрного законодавства. Недосконалість аграрного законодавства про організаційно-правові форми зумовлює зростання ролі актів органів судової влади у регулюванні аграрних правовідносин щодо організаційно-правових форм аграрного виробництва.

Список використаних джерел

1. Аветисян М.Р. Організаційно-правова форма господарювання. Дис...канд. юрид.наук (доктора філософії). Донецький національний університет імені Василя Стуса, Міністерство освіти і науки України, Вінниця, 2019. 283 с.
2. Алієва Х.Н. Правове регулювання реформування аграрних відносин за законодавством України та Російської Федерації: порівняльно-правовий аналіз: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2010. 19 с.
3. Депутати обласної ради прийняли низку звернень. URL: <https://oblrada-pl.gov.ua/news/deputaty-oblasnoyi-rady-pryynyaly-nyzku-zvernenn-do-prezydenta-ukrayiny-verhovnoyi-rady-0> (дата звернення: 19.11.2021 р.).
4. Ермоленко В.М. Аграрні майнові правовідносини приватних сільськогосподарських підприємств в Україні: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. д-ра юрид. наук: 12.00.06; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків, 2008. 36 с.
5. Карпишин Ю.А. Державне регулювання діяльності агрохолдингів в Україні. Дис...канд.екон.наук (доктора філософії). Житомирський національний агроєкологічний університет Міністерства освіти і

- науки України, Житомир, 2019. 328 с.
6. Кобилянська О.Ю. Земля: повість, оповідання. Харків: Фоліо, 2008. Серія «Українська класика». 99 с.
 7. Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: монографія. Київ: НАН України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2004. 328 с.
 8. За 2021 р. в Україні створили 806 фермерських господарств. URL: <https://dzi.gov.ua/press-centre/news/za-2021-rik-v-ukrayini-stvoryly-806-fermerskykh-gospodarstv-derzhstat/> (дата звернення: 19.11.2021 р.).
 9. Постанова КГС ВС від 08.08.2018 р. у справі № 911/3215/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76000584> (дата звернення: 20.11.2021 р.).
 10. Постанова ВП ВС від 18.02.2020 р. у справі № 918/335/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88138141> (дата звернення: 20.11.2021 р.).
 11. Постанова КГС ВС від 07.03.2018 р. у справі № 911/436/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72692978> (дата звернення: 20.11.2021 р.).
 12. Постанова ВП ВС від 23.06.2020 р. у справі № 922/989/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90458880> (дата звернення: 20.11.2021 р.).
 13. Постанова ВП ВС від 20.11.2019 р. у справі № 368/54/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86105173> (дата звернення: 20.11.2021 р.).
 14. Постанова КГС ВС від 07.03.2018 р. у справі № 911/436/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72692978> (дата звернення: 20.11.2021 р.).
 15. Постанова КЦС ВС від 18.03.2020 р. у справі № 390/43/18-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88339352> (дата звернення: 20.11.2021 р.).
 - Dys...kand.iuryd.nauk (doktora filosofii). Donetskyyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stusa, Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, Vynnytsia, 283 (in Ukrainian).
 2. Aliieva, Kh.N. (2010). Pravove rehuliuвання reformuvannya ahrarnykh vidnosyn za zakonodavstvom Ukrainy ta Rosiiskoi Federatsii: porivnialno-pravovyi analiz: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.06; Nats. yuryd. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv, 19 (in Ukrainian).
 3. Deputaty oblasnoi rady pryinialy nyzku zvernenn. Available at: <https://oblrada-pl.gov.ua/news/deputaty-oblasnoyi-rady-pryynyaly-nyzku-zvernenn-do-prezydenta-ukrayiny-verhovnoyi-rady-0> (in Ukrainian).
 4. Iermolenko, V.M. (2008). Ahrarni mainovi pravovidnosyny pryvatnykh silskohospodarskykh pidpriemstv v Ukraini: avtoref. dys. na zdob. nauk. stup. d-ra yuryd. nauk: 12.00.06; Nats. yuryd. akad. Ukrainy im. Ya. Mudroho. Kharkiv, 36 (in Ukrainian).
 5. Karpyshtyn, Yu.A. (2019). Derzhavne rehuliuвання diialnosti ahrokhodnyhiv v Ukraini. Dys...kand.ekon.nauk (doktora filosofii). Zhytomyrskyyi natsionalnyi ahroekologichnyi universytet Ministerstva osvity i nauky Ukrainy, Zhytomyr, 328 (in Ukrainian).
 6. Kobylanska, O.Iu. (2008). Zemlia: povist, opovidannia. Kharkiv: Folio, Seriia «Ukrainska klasyka», 99 (in Ukrainian).
 7. Kucherenko, I.M. (2004). Orhanizatsiino-pravovi formy yurydychnykh osib pryvatnoho prava. Kyiv: NAN Ukrainy; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 328 (in Ukrainian).
 8. Za 2021 rik v Ukraini stvoryly 806 fermerskykh gospodarstv. Available at: <https://dzi.gov.ua/press-centre/news/za-2021-rik-v-ukrayini-stvoryly-806-fermerskykh-gospodarstv-derzhstat/> (in Ukrainian).
 9. Postanova KHS VS vid 08.08.2018 u spravi № 911/3215/17. Available at: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76000584> (in Ukrainian).

References

1. Avetyan, M.R. (2019). Orhanizatsiino-pravova forma hospodariuvannya.

10. Postanova VP VS vid 18.02.2020 u spravi № 918/335/17. Available at: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88138141> (in Ukrainian).
11. Postanova KHS VS vid 07.03.2018 u spravi № 911/436/17. Available at: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72692978> (in Ukrainian).
12. Postanova VP VS vid 23.06.2020 u spravi № 922/989/18. Available at: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90458880> (in Ukrainian).
13. Postanova VP VS vid 20.11.2019 u spravi № 368/54/17. Available at: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86105173> (in Ukrainian).
14. Postanova KHS VS vid 07.03.2018 u spravi № 911/436/17. Available at: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72692978> (in Ukrainian).
15. Postanova KTSS VS vid 18.03.2020 u spravi № 390/43/18-ts. Available at: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88339352> (in Ukrainian).

S.I. Marchenko & T.S. Novak (2021). PROBLEMS OF ORGANIZATIONAL AND LEGAL FORMS OF MANAGEMENT IN THE AGRICULTURAL SPHERE. *Law. Human. Environment*, 12(4): 45-53. <https://doi.org/10.31548/law2021.04.006>

Summary. The article is devoted to the analysis of the main problems of organizational and legal forms of management in the agricultural sphere. The main tendencies of development of organizational and legal forms of Ukraine in the aspect of deregulation of entrepreneurial activity and opening of the market of agricultural lands are determined. The role and significance, types, legislative and doctrinal approaches to determining the organizational and legal form of agricultural production are highlighted.

On the basis of the analysis of legal literature, national legislation and practice of its application the problems of separate organizational and legal forms of conducting agricultural production (farms, collective agricultural enterprises, etc.) are analyzed. It is concluded that the principle of equality of ownership and management in agriculture is violated in Ukraine.

Keywords: organizational and legal forms, business entities, agricultural production, agricultural sector, farming, collective agricultural enterprise